

ლელო ბახტაძე
ლია მდინარაძე

სოციალური რისკი და ეკონომიკური პოლიტიკის სოციალური ორიენტაცია გარდამავალ ეკონომიკაში

სოციალური რისკი გასაღებია გარდამავალი ეკონომიკისაკენ. გარდამავალი ხანის ეკონომიკისათვის ნიშანდობლივია:

I. სიღარიბის, უთანასწორობის, უმუშევრობის ზრდა და რეალური შემოსავლების მკვეთრი შემცირება;

II. ჯანმრთელობის გაუარესება, რაც გამოიხატება სიცოცხლის ხანგრძლივობის შემცირებაში, მოსახლეობის კვლავწარმოების მანუფაქტურების დაცემაში, სამედიცინო დახმარებასთან დაშვების პირობებისა და დაავადებათა ხასიათის შეცვლაში;

III. განათლების დონის დაცემა, რაც ვლინდება განათლების მომცველობის შემცირებაში, განათლების ხარისხის გაუარესებაში, განათლებიდან უკუგების გადიდებასა და მზარდი უთანასწორობის წარმოქმნაში;

IV. სოციალური გარემოს ნგრევა (დაშლა);

V. კონფლიქტები და ომები (კენტრალური და ადმოსავლეთ ევროპის, ასევე ცენტრალური აზიის 4.5 მლნ. ადამიანზე მეტი შეადგენს მსოფლიოს მოსახლეობის 7%-ს და მსოფლიოში ყველა გადაადგილებულ პირთა 30%-ს).

ბუნებრივია დაისვას კითხვა საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა არის თუ არა სოციალური კატასტროფა?

გარდამავალ ეკონომიკაში წარმოიქმნება პრობლემები, მაგრამ იგი არ უნდა აღვიქვათ კატასტროფად. გარდამავალი ხანის პარადოქსია სიტუაციის უარესად აღქმა, ვიდრე თვით სიტუაციაა.

გარდამავალ ეპოქაში ცნობილია სოციალური დანახარჯების განაწილების ორი ტიპი: კონცენტრაცია და ქრონიკული სიღარიბე; უნივერსალიზაცია და დროებითი სიღარიბე. ამ ორი პროცესის შეთანაწყოება არის მთავარი პრობლემა. დროებითი სიღარიბეც კი ძირს უთხრის სოციალურ დინამიკას. გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში უკიდურესად ძნელდება რესურსების ეფექტიანი განაწილება. სოციალურ დაძაბულობას მიყვავართ პოლიტიკურ არასტაბილურობამდე, რაც, თავის მხრივ, ზრდის რისკის ხარისხს. რისკი და სოციალური დაძაბულობა აფერხებს რესტრუქტურისაციას.

სოციალური რისკის სახეა შემოსავლების დაკარგვის და არამატერიალურ სიკეთესთან (კეთილდღეობასთან) დაშვების რისკი, ხოლო რისკის წყაროა: ინფორმაციისა და ბაზრის არასრულყოფილება.

სოციალური რისკი გამოისახება ისეთი მანუფაქტურებით, როგორცაა დანაშოგებისა და კაპიტალის ოდენობა – დანაშოგები, ქონების ღირებულება, მიწაზე საკუთრება და უძრავი ქონება; შრო-

მის ბაზრის მდგომარეობა და კრედიტის ხელმისაწვდომობა – ხელფასის წილი შემოსავლებში, უმუშევრობის დონე და ხანგრძლივობა, საპროცენტო განაკვეთის ოდენობა და საოჯახო მეურნეობებისათვის კრედიტის ხელმისაწვდომობა; ურთიერთდახმარება და შემწობა – პენსიონერების წილი, პენსია, ხელფასი, შემწვობის მიმღებთა წილი, შემწვობის წილი შემოსავალში, ოჯახის შიგნით და ოჯახებს შორის გადაწვლების მასშტაბები, შემწვობაზე დაშვება კატასტროფების (სხვადასხვა დონის) შემთხვევაში.

რამდენადაც ხანდაზმული ადამიანების წილი გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში საკმაოდ მაღალია (რიგ ქვეყნებში პენსიონერები შეადგენენ მომუშავეთა თითქმის 50%-ს), ხარჯები ხანგრძლივი საპენსიო უზრუნველყოფისათვის შეიძლება იქცეს ძირითად ტვირთად საზოგადოებისათვის და ეს უნდა იქნეს გათვალისწინებული საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემის შემუშავებისას. საპენსიო რეფორმა შეიძლება მოიცავდეს პენსიის მიღების უფლებაზე მოთხოვნის გამკაცრებას.

სოციალური რისკის მართვის მექანიზმი ეყრდნობა პრევენციულ სტრატეგიებს; პრევენციური ზარალის მინიმიზაციის სტრატეგიას: დივერსიფიკაცია, დაზღვევა (ფორმალური და არაფორმალური), რისკების განაწილება და გაცვლა; შედეგების შემსუბუქების სტრატეგიას.

გარდამავალი ეკონომიკის თავისებურებებია მაკროეკონომიკური არასტაბილურობა და სტრუქტურული ცვლილებები, რისკების მართვის რიგი საკვანძო არაფორმალური მექანიზმების დანაწილება (ერთმანეთისაგან მოწყვეტა), ფორმალური რეფორმა, რაც თავისთავად რისკის წყაროა.

რისკების მართვის საკვანძო პრობლემა პროცესის დინამიკასა და განუსაზღვრელობის ზრდაშია. როგორც მთლიანად საზოგადოებისათვის, ისე ცალკეული საოჯახო მეურნეობისათვის რისკი განსაზღვრავს ღარიბთა ქცევას და სიღარიბის მიზეზებს.

რისკების მართვის კონცეფცია საშუალებას იძლევა: მივადწიოთ სიღარიბის შემცირებას რესურსების პირდაპირი განაწილების გარეშე, დავენერგოთ სოციალური ასპექტები ეკონომიკური პოლიტიკის ნებისმიერ სფეროში, რაც მოითხოვს: სოციალური პოლიტიკის მონიტო-

სოციალური რისკი და ეკონომიკური პოლიტიკის ორიენტაცია გარდამავალ ეკონომიკაში

რინგს, მოსალოდნელი სოციალური შედეგების ანალიზს, სოციალური პოლიტიკის პრიორიტეტების შეცვლას.

გარდამავალ ეკონომიკაში სოციალური პოლიტიკის ძირითადი მიზნობრივი ფუნქციის შერჩევის შესაბამისად აიგება მისი რეალიზაციის მექანიზმი, რომელიც შედგება სტრატეგიისა და ტაქტიკისაგან, სოციალური ტექნოლოგიებისა და სოციალურ პროცესებზე სახელმწიფოს ზემოქმედების მეტოდებისაგან.

სიღარიბის შემცირებაზე ზემოქმედების სტრატეგია ეფექტიანი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი წარიმართება სამი ძირითადი მიმართულებით:

1. პირობების შექმნა დასაქმებულთათვის, რათა მათი გამომწევაება საკმარისი იყოს იმისთვის, რომ ოჯახმა თავი დააღწიოს სიღარიბეს;

2. სოციალურად გაჭირვებული მოსახლეობის ჯგუფების (ხანდაზმულები, ინვალიდები, ოჯახები კმაყოფაზე მყოფთა მაღალი ტვირთით, ექსტრემალურ სიტუაციაში მყოფი ოჯახები - დევნილები და სხვ.) მხარდაჭერის ეფექტიანი სისტემის შექმნა;

3. ღარიბების დისკრიმინაციის დაუშვებლობა უფასო ან დოტირებულ სოციალურ მიმსახურებასთან დაშვებისას.

გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში ღარიბი მოსახლეობის რიცხოვნობის შემდგომი ზრდის თავიდან ასაცილებლად ასევე აუცილებელია სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების განსაზღვრული პრინციპების დაცვის უზრუნველყოფა. უპირველეს ყოვლისა, ყველა მასშტაბური რეფორმის გატარება უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სოციალური შედეგების ექსპერტიზის პროცედურის მეშვეობით. იმ შემთხვევაში, თუ რეფორმებს მიეცევა არ საზოგადოების ღარიბი ფენის მდგომარეობის გაუარესებად, ისინი არ უნდა იყოს მოწონებული კომპენსაციური სოციალური კომპონენტის არსებობის გარეშე. მედიცინის, განათლების, საბინაო-კომუნალური მეურნეობის სფეროში რეფორმების გატარებისას ეს პრინციპი განსაკუთრებულ აქტუალურობას იძენს.

სიღარიბის შემცირებაზე ზემოქმედების პოლიტიკის ასეთი პრინციპები არ შეიძლება იყოს რეალიზებული ეკონომიკური ზრდის და სიღარიბის შემცირებისაკენ მიმართული სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინსტიტუტების სრულყოფის გარეშე. ამ პროცესში მთავარი როლი მოსახლეობის სოციალური მხარდაჭერის ინსტიტუტებს ეკუთვნის, ამ სისტემის ყველა კომპონენტი გადასაწყვეტ ამოცანებთან შესაბამისობაში უნდა იყოს მოყვანილი.

სიღარიბის განსაზღვრის და გაზომვის ინსტრუმენტები უნდა შეესაბამებოდეს სახელმწიფო სოციალური დაცვის ინსტიტუტების ფინანსურ და ორგანიზაციულ შესაძლებლობებს, რომ არ შეიქმნას პრევენდენტი ღარიბებისათვის განკუთვნილი პროგრამის გავრცელებისა მოსახლეობის საშუალოდ უზრუნველყოფილ ფენებზე. ეს

ნიშნავს, რომ უკიდურესად ღარიბები, უნდა წარმოადგენდნენ პრიორიტეტულ ჯგუფს სოციალური დაცვის სისტემის მხარდასაჭერად. სახელმწიფო პოლიტიკის აღიარებული პრიორიტეტების თანახმად, სწორედ ამ ჯგუფს უნდა გააჩნდეს სოციალური დაცვის რესურსებთან პრიორიტეტული დაშვების უფლება.

ამასთან, სიღარიბის დონის შემცირების ამოცანა არ შეიძლება ჩაითვალოს გადაწყვეტილად შრომისუნარიანი მოსახლეობის შემოსავლებთან დაშვების გაფართოვების გარეშე. ამიტომ სიღარიბის შემცირების სფეროში პირველი რიგის ამოცანა სრულიად ნათელია: უკიდურესი ღარიბების პრიორიტეტული დაშვება სოციალური დაცვის რესურსებთან და იმ მოქალაქეების შემოსავლებთან დაშვების გაფართოება, რომლებიც ფლობენ გარკვეულ პროფესიულ კვალიფიკაციას, სოციალურ და ადაპტაციურ პოტენციალს.

სახელმწიფო საქმიანობის სოციალური მიმართულება, როგორც სოციალურად ორიენტირებული სახელმწიფოს არსებითი მახასიათებელი, თავის პრაქტიკულ გამოვლენას პოულობს მის მიერ გატარებულ სოციალურ პოლიტიკაში. სოციალური სახელმწიფოს სოციალური პოლიტიკა ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის სისტემაწარმომქმნელი კომპონენტია, რომელიც მისი ყველა სხვა ელემენტების ფუნქციონირებას წარმართავს სოციალური სამართლიანობის, სოციალური დაცვის და ცხოვრების მაღალი დონის რეალიზაციის მიმართულებით.

ბაზარზე გადასვლისას სოციალურ პოლიტიკაში პრიორიტეტული ხდება სოციალური დაცვისა და შემოსავლების გადანაწილების ფუნქცია, რომლებიც თანდათან ცვლის რეფორმამდელი სოციალური პოლიტიკის ეკონომიკურ და იდეოლოგიურ მიმართულებას, რაც გარდამავალი პერიოდის სოციალური პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი თავისებურებაა, რომელიც შემდგები გარემოებებით აიხსნება: თუ სოციალისტურ ეკონომიკაში სახელმწიფოს პქონდა შესაძლებლობა ეკონომიკური პოლიტიკის სოციალური შემადგენელი ეკონომიკური ამოცანების გადაწყვეტისადმი ცენტრალიზებული წესით დაექვემდებარებინა და ამით მიეღწია სახელმწიფოში ეკონომიკური და სოციალური ეფექტიანობის ბალანსისათვის გარდამავალ ეკონომიკაში ეს ბალანსი განისაზღვრება ბაზრის მიერ, სახელმწიფოს მხრიდან გადანაწილებით პროცესებში მინიმალური ჩარევით. ამიტომ, ახალ სისტემაზე გადასვლისას განსაზღვრული ეკონომიკური ამოცანების გადასაწყვეტად სოციალური პოლიტიკის გამოყენება არ არის აუცილებელი. ზემოთ აღნიშნულის დასასაბუთებლად ლიბერალების მოყვარულ არგუმენტები საბაზრო ეკონომიკაში ეკონომიკური ზრდასა და შემოსავლების გამოთანაბრების უზრუნველყოფის, წარმოების მოცულობის მაჩვენებლებისა და ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებას უზრუნველყოფის ცალსახა ურთიერთდამოკიდებულების არსებობის შესახებ.

გარდამავალი ეპოქის სოციალური პოლიტიკა ორ ურთიერთსაწინააღმდეგო პრინციპს პატერნალიზმსა და ინდივიდუალიზმს ეფუძნება. ნათელია, რომ გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში სოციალური დაცვის სისტემა მდგრადი და ეფექტიანი იქნება, თუ თანამედროვე სოციალური დაცვის სისტემის პატერნალიზმის ხარისხის შემცირება (სოციალური გარანტიების შემცირება, სოციალური სფეროს მომსახურების მარკეტიზაცია, სოციალური დახმარების ადრესულ სისტემაზე გადასვლა, შეღავათებისა და კომპენსაციების შეკვეცა) მისი ინდივიდუალიზმის (თვითუზრუნველყოფის, თვითდასაქმების, თვითდაცვის პირობების შექმნით) ხარისხის გაფართოებასთან ერთად განხორციელდება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ყველა ღონისძიებას, რომელიც მიმართული იქნება სოციალური დაცვის სისტემის ლიბერალიზაციისაკენ ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის თვითუზრუნველყოფის და კოლექტიური დაცვის შესაბამისი კომპენსაციური მექანიზმის შექმნის გარეშე თან ახლავს მოსახლეობის ცხოვრების დონის დაცემა და სიღარიბის ზრდა.

სახელმწიფო საქმიანობაში სოციალური მიზნების აღიარება ძირითად პრიორიტეტებად ჯერ კიდევ არ ნიშნავს, რომ გარდამავალ ეკონომიკაში უკვე შექმნილია და მოქმედებს ისეთი გადანაწილებითი სისტემა, რომელიც შეესაბამება სოციალური სახელმწიფოს პრინციპებს. რამდენადაც ნებისმიერ ეკონომიკურ სისტემაში სოციალური პოლიტიკის არსი მის ფუნქციებში (ეკონომიკური, განმანაწილებლობითი, იდეოლოგიური და სხვ.) ვლინდება იმისათვის, რომ განვსაზღვროთ თუ რამდენად მიახლოებული ან დაშორებული არიან გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები დასახულ მიზნებს აუცილებელია განვიხილოთ გარდამავალ ეკონომიკაში სოციალური პოლიტიკის ძირითადი ფუნქციების ცვლილებების ვექტორი.

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისას შეიცვალა რეფორმამდელი სოციალური პოლიტიკის მიზნობრივი ფუნქცია – ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპების უზრუნველსაყოფად ხელსაყრელი სოციალური პირობების შექმნა. ზემოთაღნიშნული შეესაბამებოდა ცენტრალიზებულად რეგულირებად სოციალურ ნორმატივებს, გარანტიებს, შეღავათებს, რომლებიც უზრუნველყოფდნენ მინიმალურ სოციალურ სტანდარტებს, რაც სოციალისტურ სახელმწიფოებს საშუალებას აძლევდა მოხმარებაში ეკონომიის შედეგად რესურსები მიემართა ეკონომიკის ინვესტიციურ სექტორში.

ამ მიზანს ექვემდებარებოდა სოციალური პოლიტიკის არა მარტო განმანაწილებლობითი ფუნქცია, რომელიც მიმართული იყო შემოსავლების შეზღუდვისა და მათი გამოთანაბრებისაკენ მკაცრი დარგობრივი სატარიფო ქსელისა და შრომის ნორმირების მეშვეობით, არამედ სოციალური დაცვის ფუნქციაც, რომელიც მოწოდებული იყო პირველადი მოხმარების საქონელსა და მომსახურებაზე მნიშ-

ვნელოვანი დოტაციების მეშვეობით მოედინა შრომის დაბალი ანაზღაურების კომპენსაცია მოსახლეობის ცხოვრების დონის სამუშაო ძალის კვლავწარმოების დონესთან მიახლოებით (გათანაბრებით), რაც არ ქმნის წინააღმდეგობას ეკონომიკური ზრდისათვის.

სოციალური პოლიტიკის იდეოლოგიური ფუნქცია, რომელიც სოციალური გარანტიების სახით შრომაზე, უფასო საცხოვრებელზე, განათლებაზე, ჯანმრთელობის დაცვაზე სოციალისტური სისტემის უპირატესობათა დემონსტრირებას ახდენდა ხსნიდა პოტენციურად მაღალ სოციალურ დამაბულობას, რომელიც შექმნილი იყო გათანაბრებითი განაწილებისა და შრომის დაბალი ანაზღაურების შედეგად და თავიდან იცილებდა პოლიტიკურ წინააღმდეგობას ეკონომიკური ზრდის გზაზე.

თანამედროვე ეკონომიკურ თეორიაში არსებობს ორი ძირითადი მიდგომა გარდამავალ ეკონომიკაში სოციალური პოლიტიკის არსისა და როლის გაგებისადმი: ლიბერალური და ეტატიზტური (სახელმწიფოებრივი). ლიბერალები ასაბუთებენ შემზღუდავი, პასიური, კომპენსაციური სოციალური პოლიტიკის გატარების აუცილებლობას, აქცენტი გადააქვთ რა საბაზრო რეფორმების სოციალურ სარგებლიანობაზე; „სახელმწიფოებრივი“ მიდგომა კი, პირიქით, სახელმწიფოსაგან მოითხოვს გაფართოებული, აქტიური, შემტევი სოციალური პოლიტიკის განხორციელებას. ისინი თავიანთი პოზიციის დასასაბუთებლად განიხილავენ ბაზარზე გადასვლის სოციალურ დანახარჯებს.

გარდამავალ ეკონომიკაში სახელმწიფოს სოციალური როლის გაძლიერების მომხრეები ამტკიცებენ, რომ ეკონომიკური პოლიტიკა უნდა იყოს წარმოდგენილი, როგორც სოციალური პოლიტიკის ქვესისტემა და ყველა ეკონომიკური ღონისძიება უნდა იყოს გამსჭვალული და გათვლილი სოციალური მიზნების პრიორიტეტებზე დაყრდნობით. ამ შეხედულების თეორიული დასაბუთების საფუძველი გახდა რადიკალური რეფორმების სოციალური კონცეფცია, რომელიც ყურადღებას ამახვილებს საბაზრო ტრანსფორმაციის პროცესის ნეგატიურ მოვლენებზე.

საბაზრო რეფორმების გატარებისას ნეოკლასიკური თეორიის (რომელიც ითვლება თანამედროვე დასავლური ეკონომიკური აზრის ძირითად მიმდინარეობად) ძირითადი პოსტულატებისადმი ფარულ თუ აშკარა მხარდაჭერას მიუყვართ იქამდე, რომ საბაზრო ეკონომიკური გარდაქმნების საერთო მახასიათებელს წარმოადგენს რეფორმების სოციალური შემადგენლის მეორადობა, რომელიც უფრო მეტად იმ ქვეყნებში გამოვლინდა, რომლებიც „სწრაფი“ („მოკერი“ თერაპია) რეფორმირების გზას დაადგინეს და უფრო ნაკლებად იმ ქვეყნებში, რომლებიც ბაზარზე თანდათანობით („გრადუალიზმი“) გადადიან.

როგორც წესი, გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში ეკონომიკური რეფორმების

განხორციელებისას არ გაითვალისწინებოდა ეკონომიკურ გარდაქმნათა სოციალური დანახარჯები და არ იყო მიღებული შესაბამისი ზომები მათი შემცირებისათვის; არ მოქმედებდა სოციალური სფეროს გარდაქმნის პროგრამები; რეფორმირების პირველ ეტაპზე არ იყო შემუშავებული სოციალური განვითარების კონცეფცია (გამონაკლისია ყოფილი ჩეხოსლოვაკია, რომელმაც რეფორმირების საწყის ეტაპზევე შეიმუშავა ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ორი პროგრამა; უფრო გვიან ჩეხეთსა და სლოვაკეთს შეუერთდნენ პოლონეთი და უნგრეთი, რომლებმაც 90-იანი წლებისათვის შეიმუშავეს სოციალური რეფორმების კონცეფცია).

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ რეფორმის მეორე ეტაპზეც ეკონომიკური ზრდის დაწყების პირობებშიც სოციალური სფერო და გადაანაწილებითი სისტემა ძველებურად რჩება ეკონომიკური ურთიერთობების ნაკლებად რეფორმირებად ნაწილად, რომელიც ჯერჯერობით ვერ გადაიქცა ეკონომიკური ზრდის დამოუკიდებელ ფაქტორად, რომელიც ზემოქმედებს მასზე ერთობლივი მოთხოვნის, დაგროვების და ინვესტიციების მეშვეობით. ეს ერთხელ კიდევ ადასტურებს გადაწყვეტილების მიმღებ პოლიტიკოსებში დამკვიდრებულ ლიბერალურ შეხედულებას სოციალურ პოლიტიკაზე, როგორც უადრესად ეთიკური, მორალური ხასიათის ინსტრუმენტზე, რომელიც ავსებს ეკონომიკურ რეგულატორებს (საგადასახადო, საბიუჯეტო, ფულადსაკრედიტო) მაგრამ არ არის მათი მნიშვნელობის.

გარდამავალ პერიოდში სოციალური პოლიტიკის განსაკუთრებულობა ისაა, რომ იგი მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული სუბიექტურ ფაქტორებზე: პოლიტიკურ არჩევანსა და იდეოლოგიურ უპირატესობაზე. ეს დამოკიდებულება უფრო ნათლად წარმოჩნდება არამდგრად, ავტომატური რეგულირებისათვის მოუხერხებელ გარდამავალ ეკონომიკაში, ვიდრე სტაბილურ, ობიექტურ კანონზომიერებას დაქვემდებარებულ განვითარებულ საბაზრო სისტემაში, სადაც გასული საუკუნის 80-იანი წლების ნეოლიბერალურმა ცვლილებებმაც კი ვერ შეძლეს ეკონომიკაში სახელმწიფოს სოციალური პოზიციების პრინციპული ტრანსფორმაცია.

სოციალურად ორიენტირებული მდგრადი მაკროსისტემების განვითარების აუცილებელ ელემენტს წარმოადგენს საკუთრებით ურთიერთობათა იმგვარი ტრანსფორმაცია, რომელიც საშუალებას იძლევა შესუსტდეს სოციალური დაძაბულობა და კომერციული დატვირთვა სოციალურ სფეროზე, რაც ყველა ქვეყანაში ხორციელდება სტრუქტურულ და ინსტიტუციურ გარდაქმნათა ჩარჩოებში.

სახელმწიფო სოციალური დაცვის ცნებაში განიხილება ურთიერთობათა სისტემა ინდივიდი – სახელმწიფო და ოჯახი – სახელმწიფო, რომელიც

წარმოიქმნება სახელმწიფოს მიერ მოსახლეობის ცხოვრების დონის გარანტირებულ მინიმალურ უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით და რომელიც აუცილებელია სამუშაო ძალის ნორმალური კვლავწარმოებისათვის, შრომისუნარიანების მიერ კმაყოფაზე მყოფთა შენახვისათვის, ცხოვრების აღრინდელი დონის შენარჩუნებისათვის იმათთვის, ვინც სოციალური რისკების (საწარმოთა ტრამვეტი, შრომის უნარის დაკარგვა დროებით და ასაკის გამო და სხვ.) შედეგად დაკარგა შრომისუნარიანობა ან ვისაც თავიდანვე (ბავშვები და ინვალიდები) არ გააჩნდა იგი.

გარდამავალ ეკონომიკაში ფორმირებადი სოციალური დაცვის სისტემისთვის დამახასიათებელია ბაზრადელი პატერნალისტური დაცვის მექანიზმის შერწყმა მის საბაზრო ლიბერალურ ელემენტებთან პირველის მკვეთრი შემცირების და მეორის არასაკმარისად ზრდის პირობებში.

სოციალური დაცვის სისტემა წარმოადგენს იერარქიულ პირამიდას, რომელიც შედგება სოციალური დაცვის რამდენიმე დონისაგან. მისი შევიწროება ზვეით ნიშნავს ადამიანების რიცხოვნობის შემცირებას, რომლებიც დაცვის სხვადასხვა საფეხურზე ხვდებიან. მოცემული სოციალური დაცვის სისტემის ბაზისს წარმოადგენს სახელმწიფო სოციალური გარანტიები მინიმალური ფიქსირებული შემოსავლებით (მინიმალური ხელფასი და პენსია), აგრეთვე საზოგადოების ნორმალური საყოფაცხოვრებო პირობების უზრუნველყოფის სისტემა - ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, კულტურის, ხელმისაწვდომი საბინაო პირობების სახით. მოცემული გარანტიები საყოველთაოა და მოწოდებულია უზრუნველყოს საზოგადოების ყველა წევრისათვის მინიმალური საყოფაცხოვრებო სტანდარტები და ერთნაირი სასტარტო პირობები.

მიუხედავად გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნების კონსტიტუციაში დეკლარირებული ამ გარანტიების საყოველთაო ხასიათისა მათი მიღწევის შესაძლებლობა სისტემატურად მცირდება სოციალური მომსახურების (ჯანდაცვა, განათლება, საცხოვრებელი ბინები) მარკეტისაჰაიის განუხრელი პროცესის შედეგად. გარანტიების სისტემასთან დაშვების შესანარჩუნებლად აუცილებელია, რომ ფასიანი მომსახურების ზრდას თან ახლდეს მოსახლეობის შემოსავლების, განსაკუთრებით კი შრომის ფასის ზრდა. გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში სანამ არ შეიქმნება მოსახლეობის თვითუზრუნველყოფის მეარი ბაზა, მიზანშეწონილია მინიმალური სახელმწიფო გარანტიების შენარჩუნება უფასო სოციალური მომსახურების გაწევისათვის თუნდაც მინიმალური სტანდარტების დონეზე, რომელიც გათვალისწინებულია ამ ქვეყნების კონსტიტუციითა და სახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით.